

ВЕСНА АЛЕКСИЋ

**КАЉАВИ
КОЊ**

ПРИЧЕ ИЗ СЛОВЕНСКЕ
МИТОЛОГИЈЕ

ПЧЕЛИЦА

ПЧЕЛИЦА ИЗДАВАШТВО ДОО
ЧАЧАК, 2018.

САДРЖАЈ

У детињству света	4
ОКТОБАР – Прича о богу Велесу	5
Влашићи.....	6
НОВЕМБАР - Прича о богу Радгосту.....	13
Кривељан.....	14
ДЕЦЕМБАР - Прича о богу Водену	18
Вода заорава	20

У детињству света

Дојахао је у Европу један велики народ, у коме је било доста риђе косе, бучног весеља, песме и сете. Остали су записи о њему као о благом, мирољубивом племену које је гледало своја посла, а опет, некако брзо, већ у шестом веку, запосело је готово половину данашње Европе. Да не ситничаримо сад како и зашто, наши преци су у питању, зато нас и занимају и зато им неке ситнице морамо прогледати кроз прсте.

Од тог пристиглог великог племена потичу сви данашњи народи словенског порекла: Руси, Пољаци, Чеси, Срби, Хрвати, Словенци, Бугари...

У ретким записима из тог доба постоје подаци да су Стари Словени били снажни и лепо грађени, да су се радо купали кад су излазили пред своје богове, и то мора бити да је било . у. јер, били су веома побожни. Заиста, имали су пуно богова, рангираних по важности, имали су и богиње и све су их волели, мада се, по предању, и понеком ретком спису, може закључити да су изнад свега обожавали - светло и ватру. И песму, и вино посебно...

Дакле, Стари Словени нису били освајачи, нису хтели ништа туђе, бавили су се земљорадњом и сточарством и припремом великих забава и светковина. Некада за њих није било повода, што је најбоље од свега! Људи који пуно раде морају и да се забаве. И мало да попију, што да не?! Е, кад смо код забаве, ту је и чувена словенска КАЖА. Мала, обична реч, симпатична и необична, сложићете се, али за нас, потомке светлопутог народа, врло битна! Ево зашто...

У време кад овај народ почиње да расте, а народи расту као и деца, и свест им се развија налик дечјој, е, ту словенска кажа има велику улогу. Сви тадашњи европски народи имали су своје детињство и све истине овог света доживљавали и откривали кроз мит. Један од историчара записао је да се појава мита поклапа са детињством човечанства и да је мит несавршени израз људског духа који мисли.

Тако су и наши пра-пра-преци откривали и присвајали свет кроз митске слике, лепе и бајковите.

Као што и други народи имају своје митове, тако их имају и Стари Словени, и они су сачувани у њиховој КАЖИ. У њој је постојало све што су знали, од песама, загонетака, пословица, до дивних представа и прича о боговима у које су веровали. У КАЖИ је тако остало благо, у њему чудна бића умилна и застрашујућа; читав један разноврсни свет чуда, који се преносио с колена на колена, до данашњих дана. И сви имамо ту клицу, тај запис својих предака, сви имамо ту потребу за чудесним језиком старог света, чак и данас док јуримо по интернету не бисмо ли сазнали нешто о себи. Јер, ако желимо то да знамо, онда морамо знати понешто и о њима, Старим Словенима.

Наука се понекад не слаже с многим подацима који су се усмено пренели до дана данашњег, и богме, лепо сачували. Научници кажу да уметничка обрада старих митова не служи ничему, чак тврде да неки богови, о којима је остало сећање, нису ни постојали. То је научничка ствар.

Књижевност, пак, омогућује путовања посебне врсте. У њима нема истинитог и неистинитог. Има маште и жеље да се оде у далеке светове. Један од њих, далек, који је мене примамиио да прочитам неке научне књиге, јесте свет наших предака, који је, иако прилично магловит и тек слућен, ипак - непроцењив. Пронашла сам у њему богове и митове о којима ништа нисам знала, и баш су ми се допали. Народ који је обожавео светло и ватру, а и по старим записима, несклон систематичности и реду, народ који је био представљен као само срце на културном телу Европе - мени је бескрајно занимљив и драг. Није важно што је дуго, дуго био неписмен и немаран да сачува своја открића, ипак ми се свиђа.

Довољно је то што се клео у светло да га и ви заволите.

ОКТОБАР – Прича о богу Велесу

Да ли познајете неку посебну девојчицу која би дуго могла да, ћутећи, носи у рукама први пожњевени сноп путем од ливаде до куће, који води, рецимо, кроз густу шуму? На том путу она може да види змију, али не сме да пусти ни гласа! На том путу она не сме ни да пева да би се охрабрила... она мора тако да изврши тај задатак!

Не знате је?! Ни ја! Кад боље размислим, да сам живела у доба својих предака, Старих Словена, мене никада не би изабрали за такав задатак, јер баш нисам умела да ћутим. Е па, код наших предака, вредних земљорадника, таквих, одважних, а тихих девојчица било је пуно.

Изгледало је то овако: дружељубиви и весели, наши преци испомагали су се код пољских радова. Жању, рецимо, жито код неког домаћина и први сноп дају у руке девојчици да га, како смо рекли, потпуно у тишини, однесе до домаћинове куће и закачи на улазна врата. То је био обред захвалности једном важном богу, Велесу, и у његову част тај први сноп називан је Велесовом брадом.

А како је то тек чудан бог био! Наши преци замишљали су га у лику медведа са пастирским штапом! Сматра се да му је због тога и име дошло од речи ВОЛОС, ВОЛОХАТИЈ - што значи космат!

То што је бог Велес био медведолик нимало не умањује његов значај и поштовање које су му Стари Словени указивали! Напротив! Био је један од највише поштованих божанстава, заштитник крупне рогате стоке, а у то време богатство људи се није мерило рачунима у банци и некретнинама, ни бројем деце чак, нити величином куће, него баш бројем крупне стоке! Кад би се десило да оболи неко грло у штали, наши преци су били врло забринуте и одмах би у шталу уносили кип бога Велеса да им помогне. Приношене су му и жртве, али је занимљиво да су му увек жртвовали само воће и поврће, никада месо!

У то доба, наши преци су веровали у више богова, што је било знатно лакше пего објаснити разне појаве у природи и свету око њих. Дешавало се, понекад, да пресуше извори и појила за стоку, да пашњаци постану суви и шкрти, и наши преци су тада помишљали само једно: да их бог Велес кажњава за недоличности, смицалице, претерано коришћење пића, лењост и остале пропусте, којих су врло лако могли да се сете, на су се одмах кајали и приносили жртве. Понекад је помагало и извођење мечке на њиву и упрезање у плуг, што се сматрало чашћу која се указује богу Велесу (а, у ствари, хтели су да им он опрости све што треба, ако може одмах и заувек, уз обећање да се недоличности неће поновити).

У сећању старог народа, потомка још старијих Словена, остале су три ствари као симболи бога Велеса: круна, вага и жртвеник.

Кад смо већ код ваге, сигурно сте чули за сазвежђе ВАГА, које у западњачком хороскопу почиње крајем септембра и траје до касног октобра. И у старој словенској астрологији постојало је чак и сазвежђе посвећено богу Велесу које је одговарало баш сазвежђу ВАГА. Изнад њега наши преци су гледали звездани лик Великог медведа, најјаче животиње северних шума.

Све се некако сложило, зар не?!

Са богом Велесом повезивана су чак и имена звезда Плејаде код Јужних и Источних Словена: Волисина (руски), Власците (бугарски) и Влашићи (српски). И баш ти Влашићи, та група звезда, остала је у памћењу нашег народа заједно са Велесом, чудним богом, који је кажњавао пастирским штапом.

Народ и данас верује да Влашићи својом појавом отварају врата лета и онемогућавају владавину зиме. Од Видовдана па до Велике Госпојине, народ каже: „Влашићи путују дању, па се од Сунца не могу видети.“ По њима се ноћу одређује време: када се појаве на истоку, каже се: „Пробудила се квочка с пилићима.“

Потражите погледом, кад је небо ведро, те звезде, али не тамо где има сувише уличног осветљења, него негде ван града, где ће вам оне искрснути јасно у бескрајном богатству ноћног неба. А ако зачујете и неки гласић у мраку, не верујте му ни реч.

То може бити патуљак Малик. Мој савет је да се не упуштате у причу са њим. Из приче о Влашићима сазнаћете и зашто...

Влашићи

1.

У давно, давно доба, кад је небеским сводом корачао бог Велес, мноштво младих звезда било је још без имена.

У те дане пре записа, било је довољно да медведолики бог подигне свој пастирски штап па да се успоре ветрови и кише постану благе; да се умаласују жита и намноже стада на пашњацима.

Чудо клијања зрна било је још велико и необјашњено, као сјај ватре и као лепота песме.

Богатство се још није бројало, као што се не броје ни облаци, ни цветови у пољу.

2.

У млакој јесењој ноћи изашао је један човек пред своју полуукопану кућу и загледао се у небо осуто ситним и искричавим звездицама.

- Ех, кад бих имао толико стоке колико је њих горе... - уздахнуо је.
- А што их немаш? И што да их немаш? - зачуо се подругљив гласић у близини.
- Ко то говори?! Ко си ти?! - упитао је човек, напрежући очи кроз таму око себе.
- Ја сам Малик¹, Маличак, спреман да донесем блага свом господару - опет се јавио гласић.
А тада се појавио и разиграни дечачић с црвеном капицом на глави.
Изгледало је као да је изникао из траве и шибља.
Није мировао ни трен!
Скакутао је око збуњеног човека, трчкарао и превртао се преко главе.
Његов кикот одзвањао је кроз ноћ, попут ситних, многобројних звончића.

3.

- Да имаш стоке колико је и непрегледних звездица у небеском тору, то си хтео?! То си рекао је л' да?! - поновио је дечак и на трен се уозбиљио.
- Ма, хајде... заборави! То не мож' бити! - невољно је одвратно човек и кренуо према кући.
- А желео би?! - цикнуо је дечачић, хватајући му се за ногавице панталона.
- Желео бих, али... - поновио је човек.
- Зашто? Био би богат човек, најбогатији... Заслужио си то!
Буди ми господар и ја ћу те научити како да их добијеш! - зацерекао се дечачић и потрчао укруг пљештући длановима.
- Како?! - застао је човек.
- Лако је! Лако! - узвикнуо је малишан, попео му се на раме у једном скоку, и почео да шапуће у уво...
- Само једна мала врачка и умножиће ти се стадо. А ја је знам! Сутра, у подне, умесићеш један хлеб. Колико мрва буде у њему, толико ћеш грла стоке имати! Упамти! - шапутао је Малик.
Човек се замислио.
- Пристани! Пристани! Само пристани! - цикнуо је гласно Малик и запљескао длановима.
Његов дах голицао је човеку образ.
- Зар је тешко умесити један хлеб? - проговорио је више за себе.
- Није тешко! Није тешко! - узвикнуо је дечачић. - Мада, пази... мораш га умесити - ногама!
Његов смех пљускао је гласно и весело, као поточић док пада низ камење.

4.

Сутрадан, кад је светлост поднева пала на земљу, изнео је човек велику зделу са брашном и налио је млаком водом.
Склонио се од укућана и, кријући, почео да меси тесто ногама!
„Нико неће знати, нико ме неће видети“, мислио је, док су му боси табани вредно радили по меком топлом тесту.
Заборавио је на пастирског бога и његов моћни и праведни штап!

¹ Малик - „ домаћи ђаволчић“. На нашим просторима биле су широко распрострањене представе о „дечачићу са црвеном капицом“. Многи примери из фолклора показују да је реч „о лику дечака са црвеним шеширићем који трчи по пољима и њрдима и радо људима помаже“, показује залуталима пут, пастирима враћа изгубљену овцу и сл. да би своју помоћ наплатио / неким пакостима. На острву Крку се говорило: „Малик, Малић, Маличић, обесни је дечачић с црвеном капом, носи господару новац, а излеже се из јајета црног петла које је девет месеци било ношено под пазухом.“ То значи да припада демонским бићима.

5.

У часу кад је извадио руке из појаса, како би одржао равнотежу, у лепљивој здели угледао је две крупне шапе! Поглед му, затим, клизну низ ноге у заврнутим ногавицама и човек виде да су необично космате и дебеле! Пожелео је да јаукне од ужаса, али му је из грла изашло само пригушено мумлање.

У страху, искорачио је из теста и потрчао. Тело му је било тешко и тромо и он је, сасвим природно и без намере, кренуо четвороношке!

Претворен у медведа, осетио је само тежину дивљег страха и силну потребу да побегне из насеља и од људи, што даље...

Осећао је само да мора одмах да бежи!

6.

Потрчао је путем кроз село.

Већ код друге куће у низу, зачуо је снажан врисак.

- Медвед! Медвед у селу! - јаукнула је жена, па је он потрчао према пољима. Осећао је да треба да умакне погледима, да побегне што даље, али куда тачно - није знао. Вид му је био замагљен од подневног сунчевог сјаја.

Ветар је носио округле облачиће и био је без влаге, с лаким мирисом првог сувог лишћа.

7.

Тек кад се дохватио шумарка, застао је да предахне.

Прислонио је њушку уз буково стабло и затворио очи.

Дисао је тешко и шумно.

Осећао је да мора одмах даље, тим новим, тешким покретом у коме је земља била ближа његовом новом снажном њуху.

Све је изгледало другачије: простор, небо које се љуља, мириси што долазе у таласима, с необјашњивом силом.

А она се згушњавала само у чудну тежњу за покретом.

И она га је опет повукла даље. Поново је избио на путељак и нагло застао. Његове уши ухватиле су неки чудан, слаб звук. Застао је и погледао у том правцу: неки мали створ био је непомичан у трави.

8.

Била је то девојчица из последње сеоске куће.

Крупна сива квочка кљуцала је зрневље из њене руке. Шест жутих пилића пијукало је око њих.

И девојчица је, у истом трену, подигла главу и срела се с погледом великог медведа.

Није се ни померила, нити уплашила.

Само га је љубопитљиво погледала, насмешила се и рекла:

- Ко си ти? Јеси ли и ти гладан?!

9.

У њему се покренуло неко старо дубоко, већ утрнуло осећање.

Разумео је њене речи!

- Приђи, слободно! Нећу ти ништа! - обећала је девојчица. „Не плашиш се медведа?!“, хтео је да упи га. „И шта радиш ту са кокошком и пилићима?!“

Очи су му овлажиле од немоћи да проговори.

Као да је разумела неизговорено питање, девојчица је рекла: - Чувам своје благо. Ови пилићи су моје богатство. Је л' да, баш су ми леви?

Медвед је климнуо главом.

Девојчицина коса је била светла, слична паперју пилића.

Застао је да их не уплаши.

То је, значи, богатство. Благо. То што је гледао. Та мала, нејака дружина.

Обухватио их је још једним погледом. Ту кокошку и њених шест пилића желео је да упамти, да понесе ту слику. Осетио је да би она, тако љупка, требало да траје вечно, попут звезда што трају од истог жутила и истог сјаја.

10.

- Где живиш? Огроман си, а не знаш да говориш - наста-вила је девојчица.

Очи су јој биле пуне незнања и поверења. Нимало сумње и страха није било у њима. „Сувише је мала', помислио је, „а има своје богатство. Ту малену радост од шест пилића и једне кокоши.“

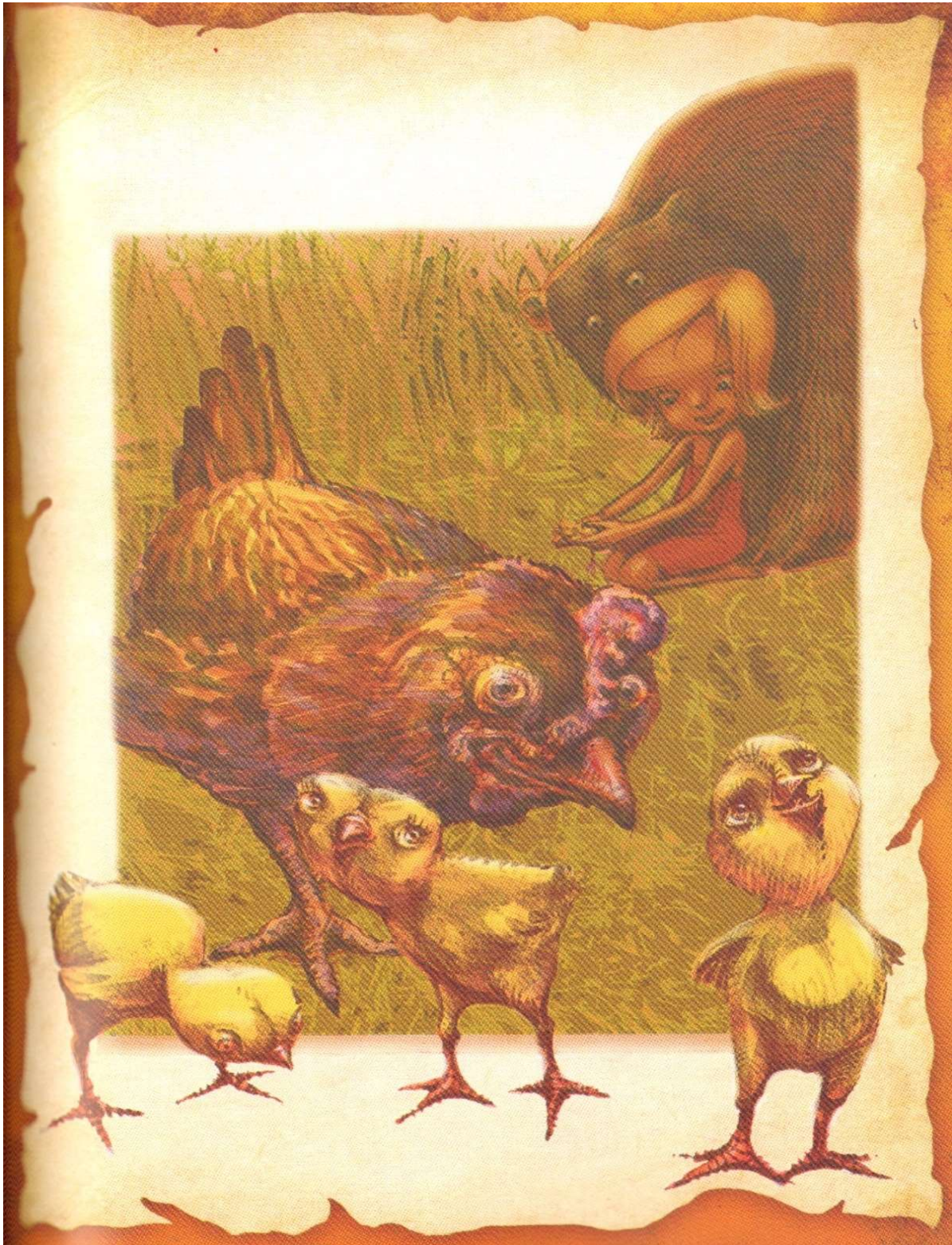
Одмахнуо је главом.

Из даљине су се зачули повици.

Брзо се осврнуо и тих неколико мисли, што му је прострујало кроз свест, намах нестадоше. Опет је преовладала она нова сила у њему и потерала га у бег.

-Разумем, мораш кући, а твоја кућа је у шуми - рекла је девојчица и окренула лице према густој шуми која је почињала одмах иза пропланка.

Медвед је отрчао у том правцу.

11.

Кад је тама почела да се згушњава, већ је био на безбедном. У шуми, која ће му бити дом. Од тог времена и до краја времена.

Подигао је очи према црном своду. Није било више ни-једне мисли, ниједног сећања у његовој свести. Новим, јаким видом угледао је Влашиће, седам крупних звезда које су, изнад крошњи, сачињавале малу дружину. Некако су се издвајале од осталих и личиле му на нешто виђено и драгоцено, нешто до чега никад више неће допрети умом.

Јер, био је само медвед, и на човека је подсећао једино његов поглед, дубок и тужан. И способност да, каткад, усправно хода.

НОВЕМБАР - Прича о богу Радгосту

Замислите два клупчета вунице, беле и црне, као дан и ноћ, и већ сте ушли у стару, митолошку слику наших предака, који су замишљали како бог држи та два клупчета у руци. Кад дан почне да бива дужи, намотава се бело клупче, а кад почне да се скраћује - онда дебља црно клупко ноћи. То се дешава у време јесени, кад су код Старих Словена почињала посела и дружења, кад се испробавало оно вино остављено у септембру, у доба кад су гости радо виђени на сваким вратима, богме и кад је било незваних, непријатних гостију.

Ти непријатни гости били су гладни вукови који су долазили за стадима у јесен. Пошто су знали да начине велике штете по торовима, а понекад да насрну на човека, наши преци их толико нису волели да нису хтели ни име да им помену!

Вука су, иначе, Стари Словени сматрали демонском животињом, и у народу је и дан-данас остао низ обичаја и знамења који би вукове, као велику опасност за људе и стоку, одржали подаље од села.

Тако су у нашем народу постојали посебни дани који су се славили да би се вукови умилостивили. То су били такозвани „вучји дани“, а посебно је празнован последњи дан који је падао средином новембра, јер тада долази и сакати, криви вук који се код Срба и Бугара називао КРИВЕЉАН. Он је био најопаснији, познат и као митски вук, предак-вук, и он је уједно и шумски и лунарни демон, а будући да је сакат, представљао је Месец у опадању.

За време „вучјих празника“ жене нису радиле рукама, посебно с вуном. Вук се није спомињао нарочито у време ових празника и посебно не ноћу, а уколико би се и споменуо случајно, називали су га: НЕПОМЕНИК, КАМЕНИК, АЛА, ДИВЈИНА.

Сви остали гости, сем вука, били су итекако добродошли, чак је код Старих Словена постојао и бог који је замишљан као гост. То је Радгост, словенски бог домаћинства, односно заштитник куће, укућана и њиховог напретка и благостања. Он се везује за јесење доба, за месец новембар, кад је Сунце у земану, што значи слабо, јесење, и кад му је путања све краћа.

Замишља се да је бог Радгост на глави носио птицу раширених крила, а на грудима главу бика. Име Радгост потиче од речи РАД - што значи радо и ГАСТ, што значи гост, што у целини означава оног ко је радо виђен као гост.

У народу је остало запамћено веровање Старих Словена да су у путнику намернику видели правог представника бога, па чак и самог бога у људском облику. То би значило да су Стари Словени својом гостопримљивошћу указивали почаст самом богу, који је могао бити скривен у обичном путнику, уморном старцу или било каквом изненадном госту.

Дакле, једна изразита особина Старих Словена била је та њихова гостопримљивост и она је праћена обиљем хране, пића, весеља, песама и прича, а у оквиру њих било је и мало увеличавања, посебно храбрости и јунаштва, док о плашљивости, вероватно, ни помена није било... Тако су људи одувек били као деца, а деца су, на срећу, одвајкада била много, много храбрија и нешто маштовитија.

Кривељан

1.

У месецу грудену, црно клупко ноћи почело се одмотавати много брже од белог клубета дана. Светло је краћало као рукави прерасле, дечје одеће. Дошла су маглена ју гра и Кикимора² се појавила у задњој кући у селу.

2.

- Претражили смо све греде на таваници и брвна на предњем ћошку куће, да проверимо није ли нека луткица од иверја и крпица остала ту... али ништа нисмо нашли - зачули су Радгост и Софија баба Огију како уздише, жалећи се њиховој мајци.

- А чуда прави... - наставила је. - Из руку ми испада посуђе, диже се велика ларма по кући. Увече, кад сви легнемо, зачујемо је како хуји у оџаку, пуцкета прстима и злобно се церека. Мрси ми пређу, черупа кокоши и плаши децу, та смешна, грбава старица... наш незвани гост... И, како да је се решимо? Чула сам да је једини спас од ње, да се некако измами напоље и да је ветар однесе, јер је то једино чега се она, тако сићушна, плаши...

3.

- Да видиш само како узнемири стоку кад, докона, почне да их пребројава... Срећа што зна да броји само до три... И што је најгоре, где баш сад да се појави и да додијава, сад кад треба ослушкивати важније и јаче завијање оних што су дошли за стоком са планине, а не помињу се...

- Е, сад се плашим - шапнула је Софија и усправила се.

- Ћути, шшш... да чујем даље - шапуо је Радгост и натерао своју малу сестру да поново чучне за жбун, одакле су прислушкивали.

---

² Кикимора је ружна старица, смешна, наказна, аљкава баба, одевена у прње. У кући је могла да се појави као резултат злих чини. Најчешће су је, као лутку од иверја и крпица, остављале фурунције и дрводеље приликом радње куће, у жељи да се освете домаћину. Кад Кикимора оживи у некој кући, сматрало се да јој је тешко стати на пут. То што је била сићушан демон, могао јој је доћи главе само ветар којег се и сама плашила, па се зато чврсто држала куће, оџака или штале са стоком.

4.

Дечак Радгост био је рођен у месецу грудену, кад је воће већ обрано, а жетва давно завршена, кад је наступало време посела и прича, време које су људи звали купом од дванаест сунаца, на чијем врху је стајао бог Радгост, његов имењак.

О његовом храму у граду поред велике воде слушао је од ове исте баба Огије. Упамтио је како из те воде излази велики вепар кад год би град и људи у њему били у некој опасности. Вепар је имао два зуба и ваљао се по таласима, крећући се страховитом брзином, уз велики фијук и грмљавину.

„Као стотине и стотине Кикимора“, мислио је дечак.

Око његовог села, знао је, били су само брегови и густа шума, из које су се, за пристиглом стоком, почетком грудна кретали и они незвани, непомињани гости. Приближавали су се селима завијајући сасвим другачије од вепра из приче и од мале грбаве старице у оцаку баба Огије.

И још она?!

Око његовог села није било воде из које би га одбранио вепар.

А Софија, његова мала сестра, плаши се свега: сваке сенке, шушња и мрака... а тек оних непоменика, а тек њих!

5.

- Једино да вам позајмим фигуру бога Радгоста - зачули су опет мајку кад је кренула да испрати баба Огију. - Само је ставите поред источног прозора, можда ће се Кикимора ње уплашити и побећи на врата...

Радгост је клизнуо погледом преко дебелушкастог дрвеног тела свог бога - имењака, ни дечака - ни младића, с добродушним осмехом и птицом на глави. Посумњао је одмах да ће она, та љупка фигура са знамењем копљаника-пророка, истерати пакосну Кикимору која се, попут злослутнице, угнездилa у баба Огијин оцак.

6.

Неколико дана размишљао је како би се Кикимора могла намамити у ветар. Густе груденске магле се подигле и једног јутра изнад врхова јела на брду, указало се блиставо и дубоко небо.

У селу су почеле припреме за вучје дане.

А они су се први пут јасно зачули вече уочи празника, кад је мајка гласно благосиљала тканину започету на разбоју.

Оглашавали су се, негде у даљини, да су гладни и жедни, и да ће доћи.

Радгост је већ јасно видео трагове њихових шапа по првом снежном покривачу... мада, мада снег још није пао, тек су отпочели оштри ветрови... Један од њих могао би однети и ту шашаву баба Огијину Кикимору...

И тада се, одједном, усправио у мраку. Бог Радгост је неће спасити од тог нежељеног госта. Али ће незвани гости уплашити Кикимору. Како се тога није сетио раније?

Он ће израдити ту фигуру од дрвета као што је Софији израдио коња, као што му је и реп и гриву направио и очи доцртао...

Издељаће њега, оног који се не помиње и го оног најопаснијег, оног који их предводи, званог Кривељан.

Он, Радгост, не плаши се. Софија се плаши.

Налепиће му црну вуну, и направити крива леђа, и доцртаће очи као и коњићу. Али, какве очи? Од чега ће њих израдити да буду тако мрачне као небески казан у олујној ноћи?

Такве да буду.

7.

- Данас се не ради ножем, Радгосте! Ни вуном! Не упрежу се кола, не седлају коњи! Упамти! - рекла је мајка, мажући ђубривом улазна врата. - Замазујем дивљим животињама очи и уши! Завезујем чељуст и нокте!

- Је л' би се они могли појавити и овде? - упитала је Софија плачним гласом.

- Не! То се само тако пева! - одлучно је одговорио Радгост.

Он је имао десет година и није се плашио. Журио је само да изради ту играчку што пре! Ако је добро изради, мислио је, Кикимора ће улетети у замку ветра чим је види... а можда ће се и он сам, Кривељан, уплашити свог обличја, па неће више ни у причу долазити!

8.

Одмах је почео да прикупља све што му је требало за израду играчке. Неколико црних пера из перушке којом је мајка чистила брашно са трпезе добро ће му доћи за уши, а црна вуна за крзно. Потребни су му још маказе и нож... И не сме га нико видети! Забрана је рада предметима који секу и боду.

Дошао је до дрвљаника. Пронашао је дебелу грану и извадио нож. Почео је да деље.

Задубљен у свој посао, дуго није осетио хладноћу. Ниски набрекли облаци носили су први снег.

9.

Било је касно поподне кад је саставио тело и ноге играчке. Крива леђа. Мирис дрвета и снега у ваздуху. Стресао се. Кривељан га је мотрио са далеког брда.

Кривељан га је оштро посматрао са неба, с дугог, кривог, црног облака. Ено, чељусту су му већ искежене, видео је Радгост.

Кривељан му се кезио из оближњег шумарка. Видео га је како, подвијеног репа, бесно режи.

Време је да уђе у кућу, иако се он, имењак сунчаног бога, баш нимало не плаши тог који се не помиње.

10.

Кад је играчку изнео пред Софију, она је чврсто зажмурила и почела да јауче: - Вук! Вук!

- То је обична играчка. Њу ћу поклонити баба Огији да поплаши Кикимору! - покушао је да јој објасни, тешко кријући задовољство што је играчка тако верна и страшна.

- Напоље с тим! - заповедила је одмах мајка. Радгост је ћутке отворио врата. У лице су му се залетеле прве крупне пахуље.

11.

Падао је први снег, пахуље су пролетале, спуштале му се на трепавице и хладиле му образе. Ишао је путељком који се више није видео. Без застајкивања и освртања, газио је кроз снег.

Одједном иза њега, као из меког паперја, само је нечујно изронио и кренуо му у сусрет онај најстрашнији, најгладнији, криви... Искежених зуба и катранских очију, с црном длаком и подвијеним репом...

Дечак је застао не верујући сопственим очима. Хтео је да врисне, али није имао гласа. Хтео је да потрчи, али ноге су му биле тешке и као залепљене за тло.

- Вуук! - јаукнуо је и скочио.

Био је на лежају, ознојен и врућ. Била је ноћ и ватра је пламсала на огњишту стварајући чудне, лелујаве сенке по зидовима. Поред лежаја стајала је фигура Кривељана, још неоднета.

„Сањао сам. И у сан ми је дошао“, помислио је дечак с огромним олакшањем, и погладио погледом ватру.

Срце му је оштро тукло у грудима.

Ни сан, ни прича, осетио је, већ само сјај ватре, заштита је и граница међу световима: правих вукова и дечака.

ДЕЦЕМБАР - Прича о богу Водену

По једном старословенском миту, некада давно, у свемиру, постојале су само вода и тама. Бррр, прилично суморна и страшна слика, сложићете се. Земља се појавила касније (што је добро - да разбије макар оно црнило) и приказивана је као плоча на води. Пошто ни то није било довољно лепо и оптимистично, на сцени се појавио најважнији од свих богова, Сварог, и вероватно рекао: „Шта је ово?“ Или: „Не може ово овако!“ (С њим ћемо се детаљније упознати у следећој причи.)

Пошто је овај бог био и ковач, скоро и уметник, он је добро повео рачуна о свим осталим важним детаљима свог дела: о светлу, тону, боји, уклапању... свему да би овај свет био сличан садашњем! Ипак, она вода, тамна водурача на којој је била земљина плоча, као да није тако лако ишчилела из прадавног мита. Стари Словени су јој давали веома велику улогу и поштовали је, посебно од кад су и сами почели да се отискују низ њу због риболова, криволова, удварања девојкама, ратовања... И наравно, претпостављате даље, био је ту одмах наименован и неки бог воде. Кажу да је та улога дата богу Водену.

Нека се не љуте стари германски богови ако за потребе следеће приче „позајмим“ бога Водена из њиховог друштва, али ствари у дубокој прошлости су веома замршене и не можемо их баш све доказати. Елем, у сећању народа остало је да бог Воден припада старословенским боговима, а неки научници се јако мрште на то и кажу како је он био германски бог. Било како било, бог Воден је везан за месец децембар и сматра се да је управљао водама, па је због тога од наших предака доби- јао колаче, тамјан у посудама и пуно цвећа. Ти дарови су му пуштани низ воду и имали су задатак да га умилостиве као јединог господара језера, река и мора. Водену су се молили риболовци и морнари, јер се сматрало да може да утопи људе, као и да их спасава од утапања. Он припада зимском циклусу богова, и неки мисле да је касније, у доба хришћанства, његово место заузео Свети Никола. Други пак, поричу његово постојање (али зато Светог Николу, садашњу славу помораца, и данас славимо слично обичајима наших предака - дакле уз добру трпезу, колаче и, обавезно, добро вино).

По предању, у доба Старих Словена, сазвежђе Китовраса одговара данашњем периоду знака Стрелца, а њиме је владао кентаур Китоврас. О њему постоји мит из којег сазнајемо једну чудну судбину. Наиме, Китоврас је рођен кад је неки, такође стари бог Индра ударио буздованом у стену. У том ударању отворио се један овећи камен и из њега се појавио - Китоврас. Дотични буздован је исковао бог Сварог, па се зато Китоврас сматра његовим сином. Звездани лик Китовраса представља пола човека, пола коња, који потезе стрелу из лука.

Личи на данашњу представу стрелца, зар не?! Ако баш не верујете хороскопима, надам се да верујете како су постојале виле. Ако ни у виле не верујете, од патуљака, ипак, никако не можете одустати!

Вода заборава

1.

У хладној планинској ноћи, под дрхтавим светиљкама звезда, чини се да, све што постоји мирује и снови. У дубокој тишини чује се само жуборење извора који отиче у поток добрим делом прекривен ледом.

Крај извора, две виле изворкиње шапућу нешто у ноћи, недремиве као време и као вода коју чувају.

- Ја б' силно тела да ми причаш јопет ону о нашем господару вода, Варвара! - шапуће млађа вила Влатка. - Јербо у твојем гласу канда звончићи неки леви звоне и тандркају...

- Пре ће бити да си придремала, малецка, а не би волела ни да зачујеш неког вука! То је! - каже старија вила Варвара и смех јој жубори и тече глатко као извор поред којег седи.

Дугокоса је, прозрчане коже и крупних тамних очију у којима, притајене, стоје искре светла, као одсјај далеке неке звезде.

Влатка је вила-дете!

И деца су увек деца, зна Варвара, па одлаже свој тоболац са стрелом и грли Влаткина рамена.

У појасу њене сребрнасте хаљине блиста камен тамног, плавог сјаја. Нехајно га додирује прстима као да проверава да ли је ту, и започиње причу.

2.

- Ти знаш, Влатка, да је прича о нашем господару вода заправо прича о оном већем господару свих богова - почиње дижући поглед у црно и дубоко небо. Влатка, напротив, гледа доле у Варварине ноге у танушним ципелама које су изаткане од танких свилених трака, тако танких и ваздушастих да личе на изворску пену која избија на месту где се вода сурвава у поток. И кад ће она, Влатка, да стаса за њих, чежњиво помишља мала вила!

- Овај свет који јесте, у својим првим, младим данима, није изгледао овако. Постојала је само вода заогрнута тамом, дубока и тиха као бездан - наставља Варвара.

- Пређи брзо преко тог дела, ја се канда мало ту плашим... - каже Влатка прибијајући се уз Варвару.

- Па, тражила си ову причу!

- Јесам, јер ми је никад не испричаш целу... Увек ми нешто мало изоставиш и ја тако чекам да се мало збуниш и изрекнеш ми све! - каже Влатка кроз смех.

- Ти, препредена мала! Хоћеш да те бацим сад Водену?!

- Не, не, никако! Причај даље!

3.

-Свет је, дакле, био без светла... Само шуштање воде и црна тишина! Али, дубоко горе у високим дворима горњег неба, био је господар свих богова, Сварог, и његова госпа. Они су створили земљину плочу и ослонили је на воду. Потом је обасјаше Сунце, обогати растиње, звери и птице... Створише небо и први народ који се памти, а го смо ми, вилински свет.

-А патуљци?! Њих си заборавила!

- Да! И патуљци! И њих је било, али дубоко, дубоко у земљи, у рудницима, где су копали светло и хладно драго камење... - каже Варвара и опет несвесно поглади прстима камен о свом појасу.

4.

- У то доба, кад је Сварог поставио све богове, још није било звезда на небу - наставља Варвара.

- А наш господар Воден? - пита Влатка.

- Он је већ чувао све воде и све оне који ће њима пловити. У то доба, пре људи, само су вилењаци и виле пловили у својим дугим, витким чамцима. Све пловидбе завршавали су за дана јер, понављам ти, сем Сунца дању, никаквог светла није било ноћу. Ни месечевог колача, ни сјајних звездица. Тмина је била дебела и потпуна, као густе кајмак на небеском млеку.

5.

- Сви богови су слушали свог заповедника, ковача Сварога. Кад је бог Индра хтео да испроба свој буздован ударајући њиме у стену, ни слутио није да ће из једне изаћи Китоврас, младић необичне лепоте и снаге, и да ће од силине Индриних удараца полетети варнице све до неба и с њима и он, Китоврас. Сад гледамо његов звездани лик горе. Ено га! То је кентаур, пола човек, пола коњ, који потеже стрелу из свог лука!

То је звездани стрелац!

И отада, небо се осу и другим звездама са обличјима Јагњета, Лава, Маје Златогорке, Кресења... Једном ће и неки богови и јунаци ту наћи места међу њима... Али, да се вратимо нашем народу... Кад је наш вилински народ угледао прве звезде како блескају кроз тмину, толико се силно обрадовао том расутом грумењу да се од те искрене радости проли мало звезданог сјаја и по њима и тада отпоче ново доба потпуног светла на Земљи. Зато се нама, вилама и вилењацима, приказује малчице сјај времена у очима и зато ми никад не старимо. Захвални на првом, ноћном светлу, остајемо вечно млади и лепи!

- А што су патуљци изборани и стари? - пита Влатка.

6.

- Нестрпљива си! Ех!... Сјај Китоврасов је угледао једне ноћи Сребрни цар³ и то сасвим случајно... Копајући тунел, избио је на површину земље и угледао звезданог стрелца. Онако намргођен и снажног тела са јаким копачким мишићима, тај најстарији патуљак изненада је осетио нешто чудно... Чак се и насмешио лепоти сјајних, искричавих каменчића на небу. Ухватила га је похлепа. Пожелео је да дохвати те драгуље иако је већ имао много ископаног драгог камења. Пожелео је праве звезде. Извадио је одмах своју кожную торбицу, коју је увек носио за појасом, и одбројао неколико најкрупнијих каменчића. Тиме је намеравао да плати јату крупних лабудова да га подигну и однесу горе, у небески рудник.

Већ следеће ноћи, полетео је са њима. Снажним замасима крила лабудови су заплвили тамним небом као бешумне лађе по води. Пловили су у правцу лепог кентаура! Кад приђоше ближе, Китоврас окрете стрелу ка првом лабуду - вођи! Светло звезда било је прејак за патуљка у црвеном капутићу и заслепило га је! Од силине тог сјаја образи су му горели и чело му се згрчило. Тако доби силне боре!

³ Сребрни цар је у народу упамћен као подземни дух, митолошки господар рудника. Описују га као патуљка од сребра са црвеним капутићем. У појединим подручјима називали су га Перкманом или Беркманом - патуљком на чије су трагове зековима рудари наилазили копајући руду.

7.

- Поштедећу живот и теби и твојим птицама само због вашег незнања - одјекнуо је глас иза пламене стреле. - Камене које твој народ копа смешно је и безвредно, и правиће увек само обману за душе оних који ће га увек копати и оних који ће га желети! Вратите се одмах одакле сте и дошли!

Био је то глас лепог Свароговог сина, оног који никад неће крочити у високи двор својих родитеља, јер му је дужност да сачува ноћно светло.

- А због похлепе која те довукла доведе - наставио је Китоврас - због ње ће ти лице остати изборано и старо! И такви ћете, сви ви, патуљци-копачи, увек бити: дугобради, снажни, намргођени и стари! Увек стари!

8.

- Мени је малчице жао ш го је заробљен тај звездани стрелац... И што има коњске ноге... Зар не би могао мало да се ослободи тог чувања светла? - каже Влатка.

- Не би могао... Као и ти и ја ш го чувамо воде нашег господара Водена, као ти и ја што ћемо заспати тек пред вратима свитања, кад и његове звезде почну да бледе....

- Али, ипак! Опет ми ниси све испричала, лепо знам!

Варвара се смеши и гледа горе, у небо.

- Знаш, мала вило, има у теби више него што очи могу да виде - тајанствено каже, па наставља: - видиш ове ципелице и стрелу... Има ли то која друга вила?

Влатка одмахује главом. Варвара наставља:

- Једном је једној младој вили дошао стари патуљак по имену Сребрни цар... Донео је велики драги камен, пружио га вили и рекао: „Изабрао сам тебе јер си млада и можеш сама да се претвориш у лабуда! Да одлетиш и да му однесеш овај камен, у коме је сав труд мог народа, да ми опрости...”

Тај патуљак је опремио младу вилу за пут: дао јој је ципелице исплетене од сребрних нити, танких попут паукових, дао јој је стреле и тоболац, да личи на стрелца и камен да му однесе.

- И шта је тад било с вилом? - пита нестрпљиво Влатка.

- Претворила се у лабуда и летела скоро целу ноћ према њему. У кљуну, испод језика, носила је драгуљ покајања. Кад је дошла до њега, он је спустио стрелу. Пред њим се, од лабуда, показала као што и јесте: дугокоса вила, с тоболцем и стрелама, у сребрној хаљини и тканим ципелама. Стала је пред њега.

„У твојим очима видим себе стрелца. И видим све", он је рекао.

„И ја у твојим очима видим себе", рекла је вила. „И чудно, то је најлепше што ми се икад догодило!"

„И мени", рекао је Китоврас. „А сада се врати, ускоро свиће! Окупај се у води заборави!"⁴, рекао је вили.

- Је л' се окупала? - пита Влатка без даха.

- Јесте - каже Варвара.

- И, је л' заборавила?

- Није. Светлост се тешко заборавља... - завршава Варвара.

⁴ Вода заборави је посебна вода за коју се сматрало да онај ко се њом умије или је попије заборави све. Служила је за обреде као и неначета вода, она која се узме са извора пре свитања, кад виле оду да спавају, а служила је за умивање и за лечење болесних. Вода се користила у многим обредима од рађања до смрти због своје провидности, свежине, протицања и способности очишћења. У памћењу нашег народа вода се доживљавала као живо биће, на су за њу говорили МАЈЧИЦА-ВОДА, БОЖЈА СЕСТРИЦА или БУДИ ЗДРАВ КАО ВОДА!

9.

- Али, али, шта је то било? Тај њихов сусрет?! - пита Влатка.

- Уф, ма, то је било нешто као прича, али веће од приче. Један тренутак који вреди више од нагомиланог времена и свега што постоји... То, кад се угледаш у нечијим очима и кад се неко угледа у твојим...

- Тја... јопет ми ниси све казала - незадовољна је мала вила Влатка.

10.

- Па, после је вила одлетела до велике воде и јавила се свом господару Водену, који је, иначе, већ све знао... Звезде на води одсликавају истоветне приче, знаш, као и у очима вилинског света... И вила је наставила да чува воду, али није заборавила ни детаљ сусрета, јер је вода заборавила била замрзнута ко што је све замрзнуто у време сазвежђа Китовраса... Ех, како је он леп јунак!

- И после?

- Дођоше људи! И бог Сварог, дирнут због двоје чувара својих, мале виле и лепог кентаура, даде прилику свим људима да се сусретну једном у свом веку са очима у којима ће видети себе!

- То, кад су младих лица попут виле?! - пита Влатка.

- Не само тад! Сусрет може да се догоди и кад се лица избирају као у похлепног патуљка... Јер, шта једино не стари, Влатка?!

- Прича!

- Добро, прича... И још?!

- Не знајем, мала сам...

- И чежња једина не стари... Хајде, доста је! Заварали смо време! Поспана сам! - каже Варвара.

- А драгуљ? - пита Влатка потпуно свежа и будна. - А драгуљ?

- Лабуд га је вратио под језиком, како га је и носио... Поспана сам, доста је...

„Није поспана“, мисли Влатка. „Хоће да ја заспим, а она да гледуцка горе још, све док не почну да се гасе звезде, једна по једна, као кад се утишавају речи... Мисли да ја не знајем ништа... а сад знајем што је њој лице тако светло и озарено кад гледа горе...”

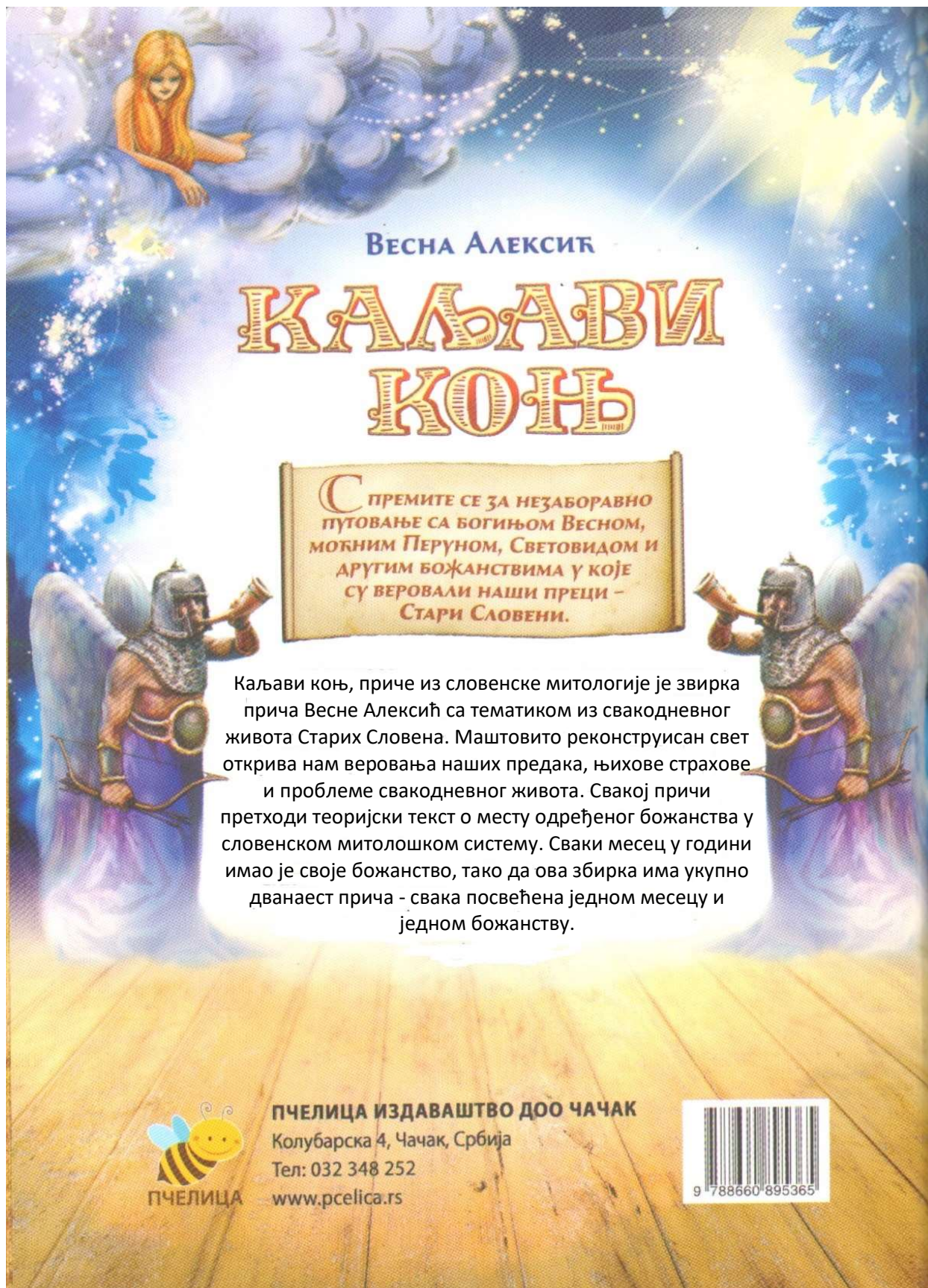
Срце јој је тамо!

Коришћена литература

- Зечевић, Слободан, Митска бића српских предака, Службени гласник, Београд, 2008.
- Зечевић, Слободан, Српска етномитологија, Службени гласник, Београд, 2008.
- Петровић, Сретен, Српска митологија у веровању, обичајима и ритуалу, Народна књига, Београд, 2004.
- Словенска митологија - енциклопедијски речник, Цептер свет, Београд, 2001.
- Српски митолошки речник (група аутора: Кулишић, Петровић, Пантелић), Нолит, Београд, 1970.
- Чајкановић, Веселин, Речник српских народних веровања о биљкама, Српска књижевна задруга, Београд, 1994.

ВЕСНА АЛЕКСИЋ

КАЉАВИ КОЊ

С ПРЕМИТЕ СЕ ЗА НЕЗАБОРАВНО
ПУТОВАЊЕ СА БОГИЊОМ ВЕСНОМ,
МОКНИМ ПЕРУНОМ, СВЕТОВИДОМ И
ДРУГИМ БОЖАНСТВИМА У КОЈЕ
СУ ВЕРОВАЛИ НАШИ ПРЕЦИ –
СТАРИ СЛОВЕНИ.

Каљави коњ, приче из словенске митологије је збирка прича Весне Алексић са тематиком из свакодневног живота Старих Словена. Маштовито реконструисан свет открива нам веровања наших предака, њихове страхове и проблеме свакодневног живота. Свакој причи претходи теоријски текст о месту одређеног божанства у словенском митолошком систему. Сваки месец у години имао је своје божанство, тако да ова збирка има укупно дванаест прича - свака посвећена једном месецу и једном божанству.

ПЧЕЛИЦА

ПЧЕЛИЦА ИЗДАВАШТВО ДОО ЧАЧАК

Колубарска 4, Чачак, Србија

Тел: 032 348 252

www.pcelica.rs

9 788660 895365